

מסגרות מעבר לצעירי החברה הערבית

המרכז למדיניות כלכלית של החברה הערבית – מכון אהרן

ד"ר אור כהן רביב, איילה ראבי, יואב הוכברג, חנין מטר, רנא קסיס

יעוץ: ד"ר טלי לרום, ד"ר מריאן תחאוכו

5 בפברואר 2026

מסגרות מעבר ככלי משמעותי להשגת יעדי 2035 ולשיפור מדדים חברתיים

01

מסגרות מעבר ככלי להגדלת שיעור ואיכות ההשתלבות של צעירי החברה הערבית
בהשכלה על תיכונית (שיעור הבוגרים ותחומי הלימוד)
ובתעסוקה (שיעור תעסוקה ושכר)
בהינתן ההישגים במערכת החינוך והכישורים עד גיל 18

02

מסגרות מעבר ככלי לשיפור מדדים חברתיים המתואמים עם צמיחה
כלכלית בת קיימא
הגברת לכידות חברתית (אמון בזולת, תחושת אפליה, התנדבות)
ואזרחות פעילה (אמון במוסדות המדינה והמשפט, תפיסת ייצוג של מיעוטים)

החסמים שמסגרות המעבר צריכות לטפל בהם

מידע חלקי לגבי מסלולי השכלה ותעסוקה בקרב הצעירים והוריהם והיעדר תמונת עתיד

פערים בהישגים בבגרות ובאיכות הבגרות ביחס לצעירי החברה היהודית לא-חרדית

לכידות חברתית ותחושת שייכות נמוכות
8% מהערבים דיווחו על אמון כללי (ביטחון בזולת) לעומת
40% מהיהודים לא-חרדים*

מסוגלות נמוכה בשפה העברית, פערים בכישורים רכים ובאוריינות דיגיטלית

40% מהגברים ו-47% מהנשים דיווחו כי העברית הדבורה שלהם ברמה בינונית ומטה מעל 60% מתקשים בחשיבה יצירתית לעומת 15% בלבד בקרב דוברי עברית

קושי לצלוח את מבחני הכניסה לאקדמיה - יע"ל ופסיכומטרי*

רק 50% מהגברים ו-70% מהנשים הזכאים לבגרות אקדמית ניגשו לבחינת הפסיכומטרי והיע"ל

רק 60% מהגברים ורק-50% מהנשים שניגשו לבחינות קיבלו ציון הגבוה מציון המינימום הנדרש

סוגים של מסגרות מעבר בעולם: מציעות מענים לכלל הצעירים

שירות אזרחי-לאומי

תקופה מאורגנת של
תרומה לקהילה המקומית,
הלאומית או העולמית
בחלק מהמדינות משמש
כתחליף לשירות הצבאי

שנת התנדבות

מטרתה תרומה לקהילה או
לציבור הרחב במקביל לרכישת
ניסיון, מיומנויות וזהות אזרחית
התחייבות להקדשת זמן
לפעילות התנדבותית במסגרת
מוסדית ומאורגנת

שנת מעבר

מטרתה לתת את הכלים
להשתלבות בשלב מאוחר
יותר במסלול השכלה או
הכשרה מקצועית

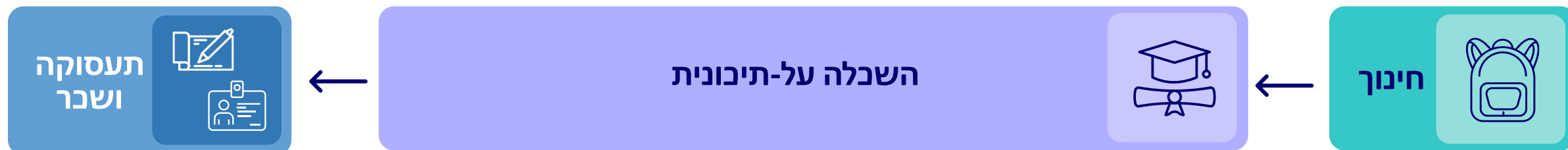
ישנן מסגרות מעבר המשלבות מאפיינים משלושת הסוגים.
ה- OECD (2023) לא מייצר הפרדה חדה בין שנת התנדבות ושירות אזרחי

החזון למסגרת מעבר

הגברת השתלבות איכותית בלימודים על-תיכוניים
ובתעסוקה וחיזוק לכידות חברתית ואזרחות פעילה,
באמצעות מסגרת מעבר לצעירים בני 18 מהחברה
הערבית, בה הם רוכשים כישורים, מקבלים כלים
להשכלה על תיכונית ומידע על הזדמנויות השכלה
ותעסוקה, ומתנדבים למען הקהילה והחברה

למסגרות מעבר יש תפקיד משמעותי בהשגת יעדי 2035 של השכלה ומעש

אקדמיה: צמצום מחצית הפער בשיעור המתחילים מבין כל רמת הישגים

בקרב בגרות רגילה/לא זכאים:
עלייה:
מ-7% ל-14% ערבים, מ-14% ל-22% ערביות

בקרב בעלי בגרות אקדמית:
עלייה:
מ-64% ל-68% ערבים, מ-67% ל-71% ערביות

מה"ט: עלייה בשיעור המתחילים מה"ט בהינתן ההישגים בגיל 18

הכשרות מקצועיות: עלייה בשיעור המתחילים הכשרות בתשואה של 6%

מעש (גילי 18-24)

סגירת מלוא הפער אל מול חברה היהודית הלא-חרדית

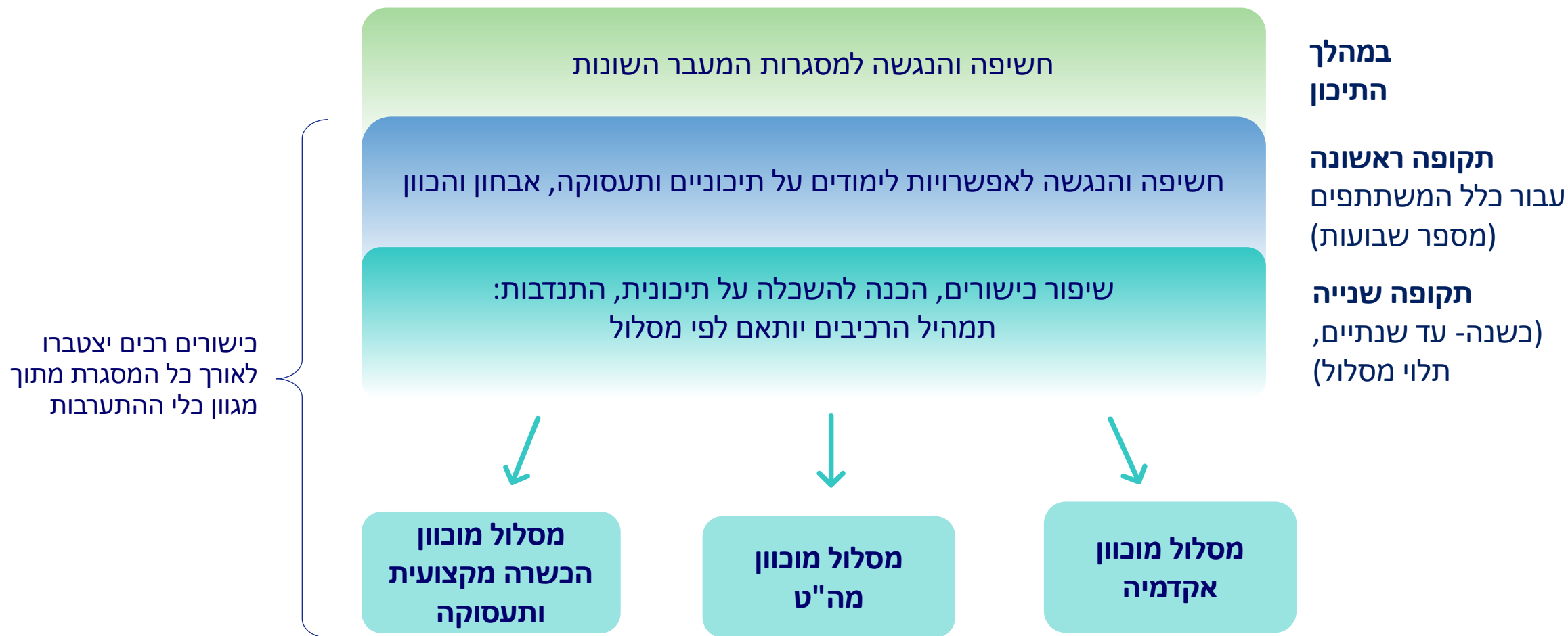
ערביות: מ-60% ל-85%

ערבים: מ-73% ל-82%

מבנה מוצע למסגרת מעבר להשגת החזון

מדדי ההצלחה של מסגרות המעבר

טווח ארוך

(2-4 שנים מסיום התוכנית)

שיעור המסיימים השכלה על
תיכונית, בפרט בתחומים
בתשואה גבוהה
שיעור התעסוקה
שכר

טווח בינוני

(1-2 שנים מסיום התוכנית)

שיעור המתחילים השכלה
על תיכונית (אקדמיה, מה"ט
והכשרות מקצועיות)
בפרט בתחומים בתשואה
גבוהה
שיעור התעסוקה בקרב אלו
שלא מתחילים השכלה על-
תיכונית

טווח קצר

(עם סיום התוכנית)

רמת מסוגלות בעברית,
כישורים רכים ואוריינות
דיגיטלית
זכאות לבגרות ואיכות
הבגרות, פסיכומטרי ויע"ל
(לפי המסלולים הרלוונטיים)
תמונת עתיד

שיעור מעש

יוגדרו יעדים מספריים למדדי טווח בינוני וארוך לכל מסלול בנפרד - בהתאם ליעדי 2035. ההצלחה של מסגרות המעבר תימדד על פי העמידה ביעדים

מאפיינים חיוניים להצלחת מסגרות המעבר ולהטמעה בקנה מידה רחב

01 | הגדרת יעדים מדידים למסגרות, מעקב
אחר העמידה ביעדים, בחינת
אפקטיביות, והערכת עלות-תועלת

02 | מתן מענה לכלל הצעירים בנים ובנות,
על מגוון ההישגים והכישורים

03 | שיתוף פעולה בין המשרדים הממשלתיים על
הרצף (לפני, במהלך ואחרי מסגרות המעבר)

04 | הרחבת תשתיות ומענים קיימים
במסגרות ממשלתיות ואחרות, לצד פיתוח
חדשים לפי צורך

נספחים

שאלות פתוחות

- האם המסגרת תהיה וולונטרית או מנדטורית

חשיבות לכידות חברתית

- לכידות חברתית מהווה **מרכיב חיוני לצמיחה כלכלית בת-קיימא**.
- לכידות חברתית תורמת לשיפור תפקודם של מוסדות פורמליים ובלתי פורמליים, מצמצמת שחיתות, משפרת אספקת שירותים ציבוריים ומעודדת מדיניות כלכלית מכלילה.

Sommer, Christoph (2019). *Social cohesion and economic development: unpacking the relationship*. Briefing Paper 16/2019. German Development Institute.

חשיבות לכידות חברתית

- לכידות חברתית מהווה **מרכיב חיוני לצמיחה כלכלית בת-קיימא**.
- לכידות חברתית תורמת לשיפור תפקודם של מוסדות פורמליים ובלתי פורמליים, מצמצמת שחיתות, משפרת אספקת שירותים ציבוריים ומעודדת מדיניות כלכלית מכלילה.

Sommer, Christoph (2019). *Social cohesion and economic development: unpacking the relationship*. Briefing Paper 16/2019. German Development Institute.

אזרחות פעילה

אזרחות פעילה- היא השתתפות של יחידים בחיי החברה האזרחית, הקהילה והחיים הפוליטיים. זאת תוך שמירה על כבוד הדדי ואי־אלימות, ובהלימה לעקרונות של זכויות אדם ודמוקרטיה.

(Hoskins & Mascherini, 2009)

איך מודדים אזרחות פעילה:

מדד רב־ממדי-אמפירי של אזרחות פעילה, מבוסס על ארבעה ממדים מרכזיים:

השתתפות פוליטית פורמלית ולא־פורמלית (Political Participation)

התנדבות, מעורבות קהילתית ועשייה חברתית (Social Participation)

מעורבות ציבורית לעיצוב מדיניות, קידום מטרות ציבוריות (Civic Participation)

ערכים דמוקרטיים, סובלנות, תחושת שייכות והעצמה אזרחית (Values and Attitudes)

אזרחות פעילה משלבת התנהגות, ערכים ונורמות, מבוססת על גישת האיחוד האירופי לאזרחות כפעולה למען טוב משותף ודמוקרטיה וכוללת השתתפות אזרחית רחבה, לא רק פוליטית.

חזרה

Hoskins, B., & Mascherini, M. (2009). *Measuring active citizenship through the development of a composite indicator*. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Institute for the Protection and Security of the Citizen. EUR 23215 EN (p 10-11).

הקשר בין אזרחות פעילה לבין תוצאות כלכליות

מדד ה- Better Life Index מראה מתאם בין מעורבות אזרחית לבין רווחה כלכלית.

- במדינות שבהן האזרחים מעורבים יותר, הממשל נוטה להיות יעיל יותר ופחות מושחת, מה שמוביל לצמיחה בת-קיימא (OECD 2025)
- מעורבות אזרחית קשורה גם לרמת האמון במוסדות המדינה. אמון בממשלה חשוב לצמיחה כלכלית. הוא מרכיב חיוני ליישום מוצלח של מדיניות ציבורית וליציבות השווקים הפיננסיים
- במדינות עשירות יותר, יש רמה גבוהה יותר של אמון במוסדות המדינה

אזרחות פעילה מהווה בלם על מוסדות מדירים:

מוסדות מכילים (Inclusive Institutions) לא נוצרים "מלמעלה". הם נשמרים רק כשיש ציבור מעורב, מאורגן, ותובעני

היעדר אזרחות פעילה מאפשר לאליטות ללכוד מוסדות פגיעה בצמיחה.

אזרחות פעילה היא תנאי לשמירה על כללים כלכליים הוגנים (Acemoglu & Robinson 2012).

- **מוסדות מנצלים (Extractive Institutions)** מיועדים לחלץ משאבים ומשלטון מהרוב לטובת אליטה מצומצמת. אזרחים במוסדות אלו הם פאסיביים או מודרים
- **מוסדות מכילים (Inclusive Institutions)** מאפשרים ומעודדים השתתפות של חלק גדול מהציבור בפעילות כלכלית תוך הגנה על זכויות קניין

[OECD. \(2021\). How's life? Measuring well-being. OECD Publishing.](#)

[Acemoglu, D., & Robinson, J. A. \(2012\). Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty. Crown Business.](#)

לכידות חברתית נמוכה בקרב החברה הערבית לעומת היהודית לא-חרדית

טבלה: לכידות חברתית לפי קבוצות אוכלוסייה (2024)

מדד	ערבים	יהודים (כולל חרדים)	מצב יחסי	מצב יחסי משוקלל
תחושת אפליה	35%	28%	80%	48%
מעורבות בפעילות התנדבותית	13%	25%	52%	
אמון כללי (ביטחון בזולת)	6%	50%	12%	

החברה הערבית מדווחת על מחצית מרמת הלכידות החברתית של החברה היהודית (מבוסס על שקלול שלושת המדדים)

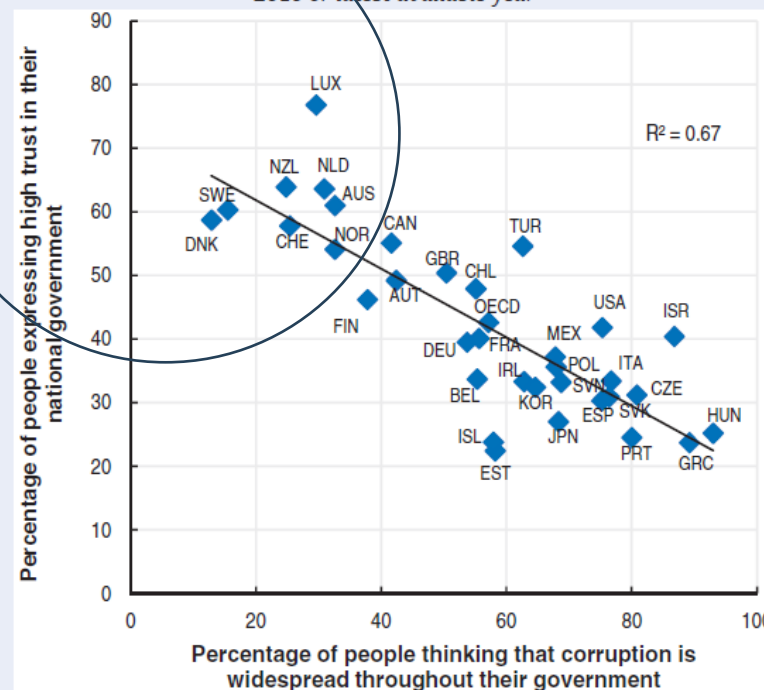
חזרה

הקשר בין אזרחות פעילה לבין תוצאות כלכליות

מידת האמון במוסדות המדינה גבוהה יותר
במדינות עשירות

bribery of foreign public officials in international business transactions and foresees a host of related measures to make this effective.

Figure 9.1. Correlation between trust in institutions and perceived corruption in government
2010 or latest available year

Note: Data refer to 2009 for Estonia, Israel, Switzerland and South Africa; and to 2008 for Iceland and Norway. Data on perceived corruption are based on a question asking respondents whether they think that corruption is widespread throughout their government, with responses grouped into two categories (yes/no). The value for the OECD is an average of OECD countries for which data are available in the latest wave of the survey. Source: Gallup World Poll.

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932493138>

חזרה

הגדרת הבעיה

- פערים במדדי תוצאה לתיקוף הבעיה:
 - פערים גדולים בשיעור בעלי השכלה על תיכונית- מה"ט, אקדמית (כתוצאה משיעורי מתחילים נמוכים יותר ושיעורי נשירה גבוהים יותר)
 - מבין הנשים הערביות הפונות להשכלה על תיכונית, כ-40% מהן בוחרות תחומי לימוד עם תשואה נמוכה (כגון שפות, ספרות והוראה)*
 - שיעור גבוה יותר של ערבים וערביות עוסקים במשלחי יד שדורשים השכלה נמוכה מזו שיש להם בפועל (פערים אלו יכולים לנבוע מפערים בכישורים בנוסף לגורמים נוספים כמו אפליה בשוק העבודה וכו')
 - שיעורי תעסוקה יותר נמוכים (גילי 18-24, 25-35)
 - שיעור גבוה של חוסר מעש

חזרה

רכיב התנדבות

- מחוץ ליישוב המגורים
- ממשק עם החברה הישראלית הכללית (דוברת העברית)
- הכשרה איכותית בתחילת כל מסלול התנדבות בהתאם לתפקיד בו הצעיר יתנדב
- היקף ההכשרה הנדרשת ישפיע על אורך המסלול כולו ועל חלוקת הזמן בין רכיב ההתנדבות לבין רכיב השלמת הישגים וכישורים

מודלים נבחרים של מסגרות מעבר בעולם

שירות אזרחי	שנת התנדבות	מסלולי הכשרה מקצועית	רפורמה למסגרות מעבר באירופה
- שירות אזרחי בצרפת (Service Civique) - שירות אזרחי באיטליה	- שנת התנדבות חברתית (FSJ) בגרמניה - שנת התנדבות אקולוגית בגרמניה (FÖJ) - שנת התנדבות חברתית באוסטריה (FSJ) באוסטריה	- Job Corps (בארה"ב) - Job Corps Scholars Program (בארה"ב) - Workforce Pathways (בארה"ב) - Youth Build (בארה"ב) -תוכנית חניכות חוץ מפעלית ÜBA (באוסטריה) - EQ בגרמניה	רפורמת EU Youth Guarantee

הקלק על המודלים להרחבה

[חזרה](#)

תוכניות ללא לינקים- מפורטות בנספח אקסל המצורף

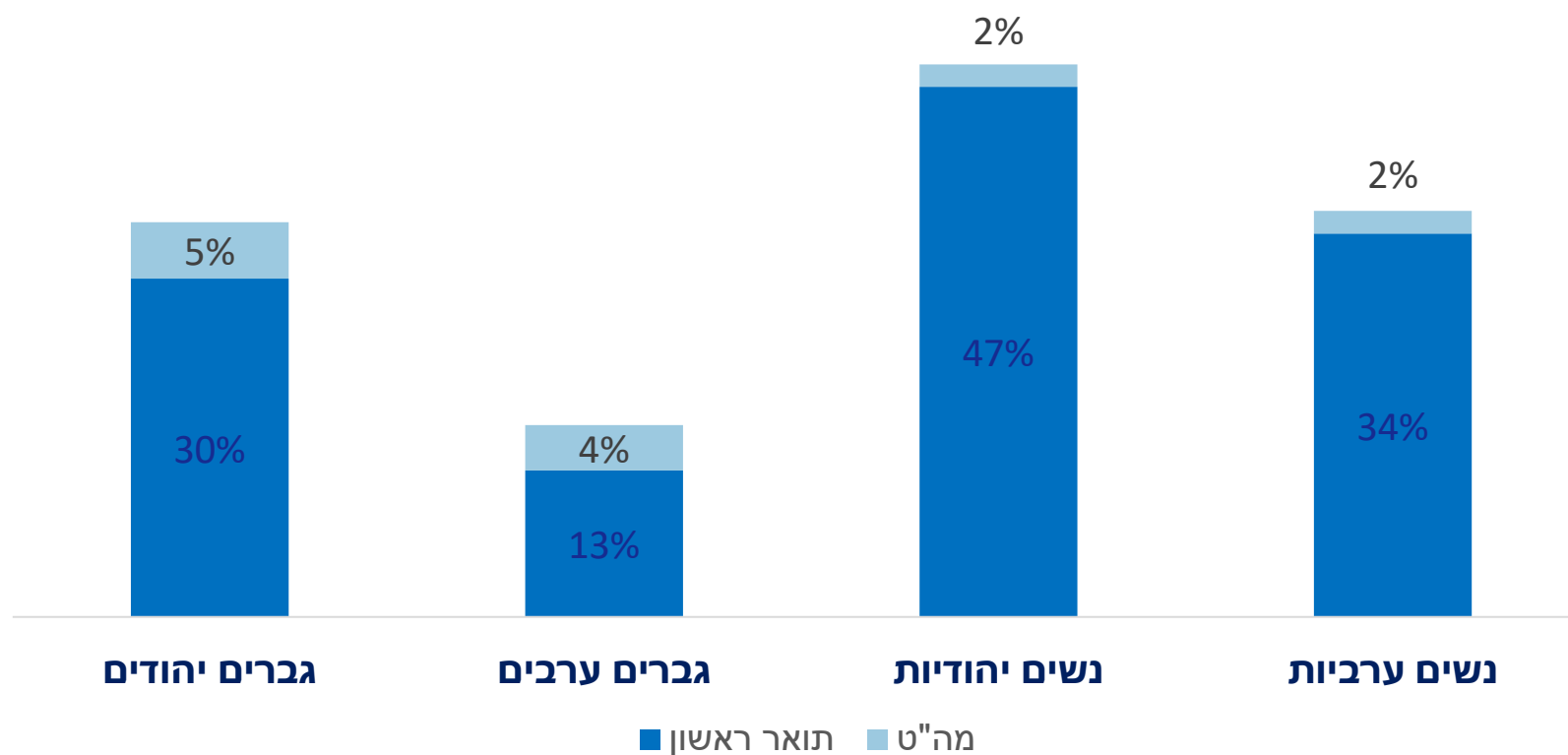
חלוקת התוכניות לפי מסלולים

חזרה

שיעור נמוך מהחברה הערבית רוכשים השכלה על-תיכונית

שיעור המסיימים השכלה על-תיכונית בישראל. התואר הגבוה ביותר שהושלם בגילאי 29-31, לפי מגדר וקבוצת אוכלוסייה, בשנת 2019

[חזרה](#)

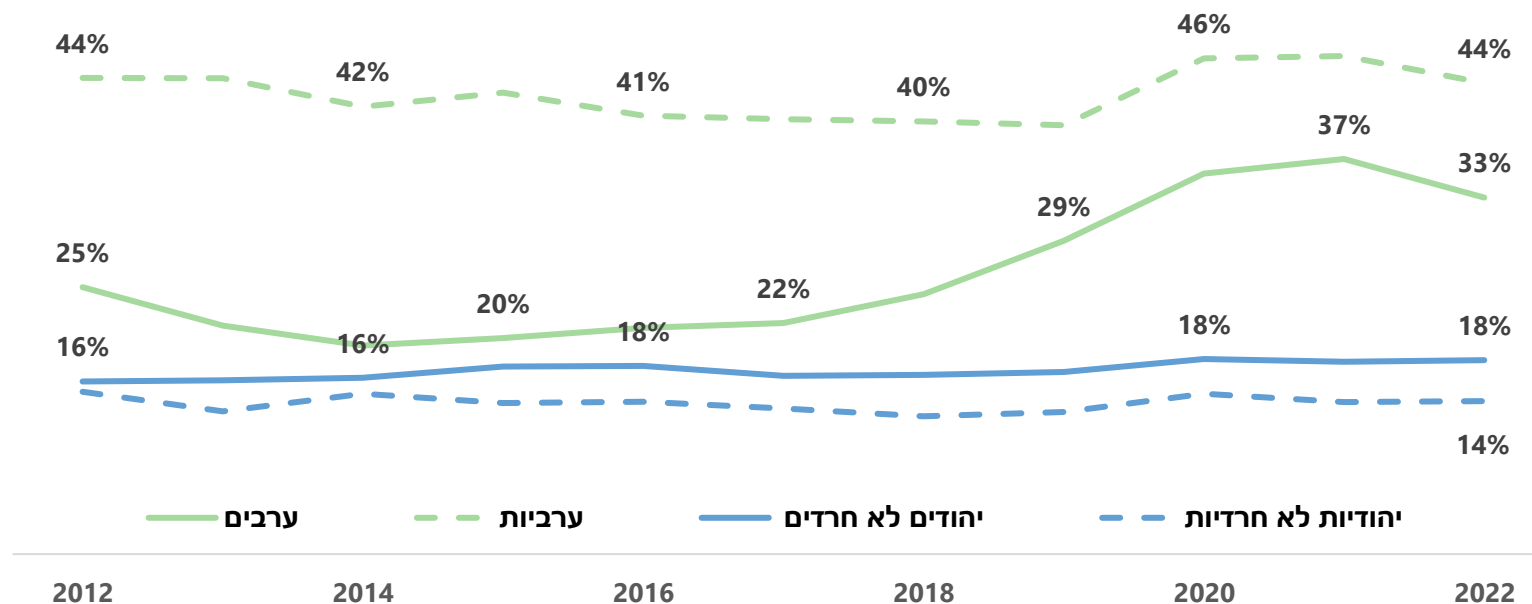
מקור: נייר מדיניות של מכון אהרן "Paving the Way to Labor Market Success for Arab Higher Education Graduates"

חוסר מעש גבוה ומתמשך בחברה הערבית

שיעור הצעירים הערבים שאינם במסגרות של תעסוקה, השכלה או הכשרה 2012-2022*

שיעור גבוה ומתמשך של אוכלוסיית חסרי המעש בקרב צעירי החברה הערבית בישראל, בהשוואה ליהודים שאינם חרדים – הן בקרב נשים (44% מהשנתון) והן בקרב גברים (33%).

- 90% מהם במצב זה מעל שנה.
- שיעורים גבוהים במיוחד בדרום ובמשולש (עד 48%).
- השלכות חמורות: סיכויי השתלבות בתעסוקה יורדים, זליגה לעולם הפשיעה.

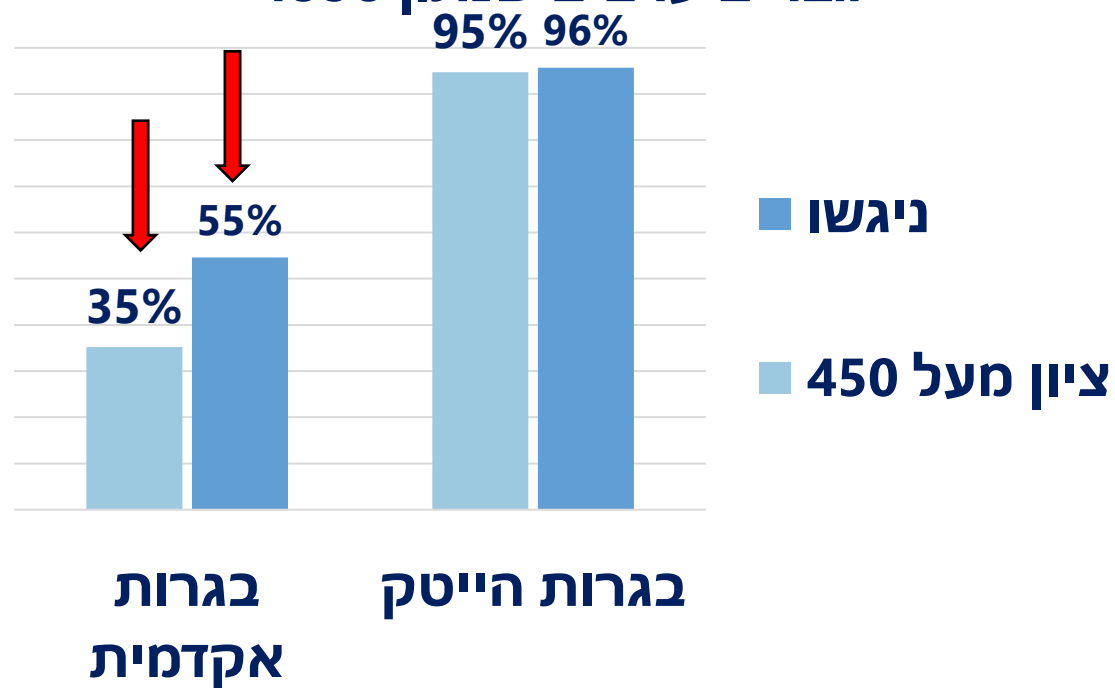

פסיכומטרי ויעל

גברים עם פוטנציאל אקדמי,
שיעור הניגשים ושיעור בעלי ציון מעל הסף

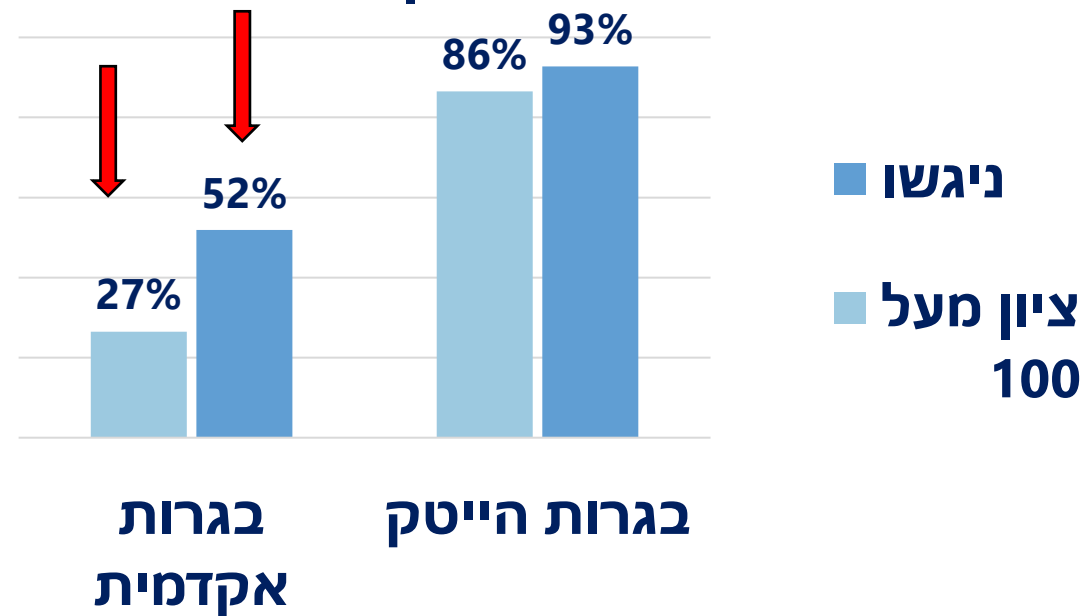
שיעור הניגשים ושיעור בעלי ציון מעל
450, פסיכומטרי,

גברים ערבים שנתון 1998

שיעור הניגשים ושיעור בעלי ציון מעל
100, מבחן יע"ל,

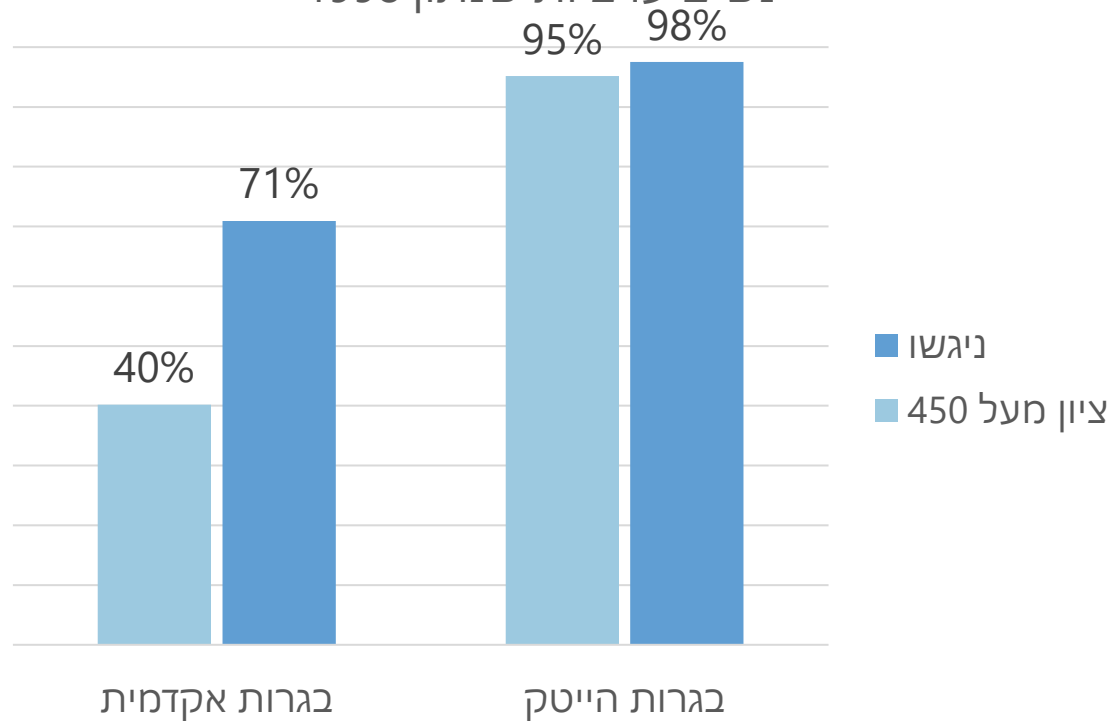
גברים ערבים שנתון 1998

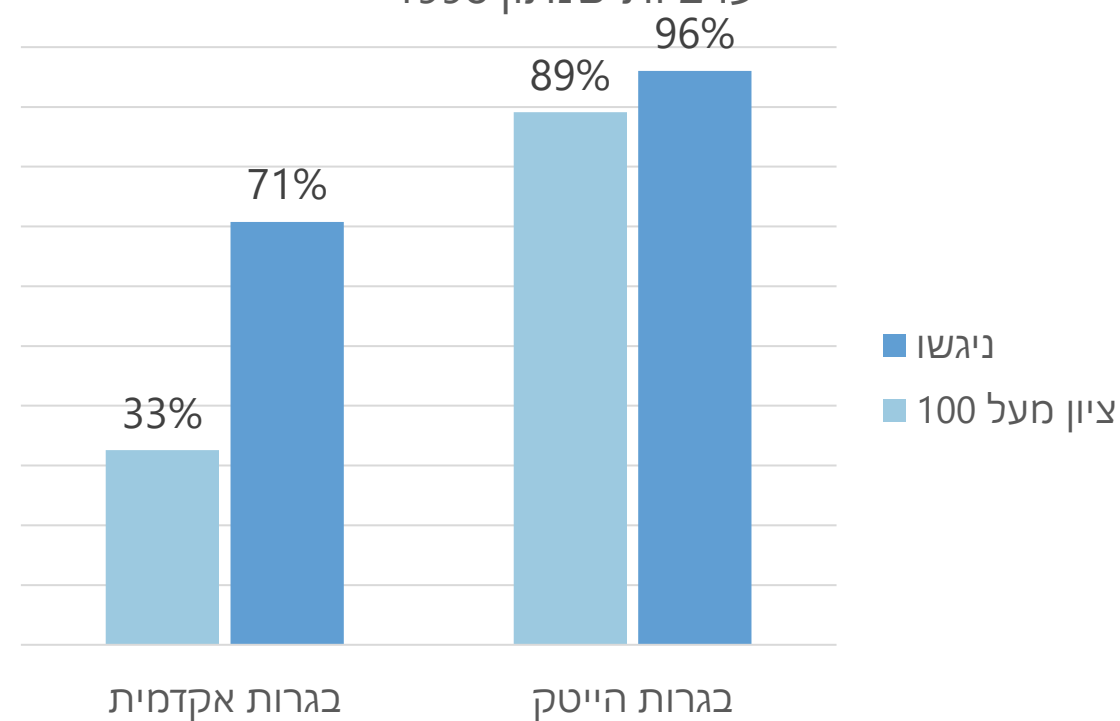
פסיכומטרי ויעל

נשים עם פוטנציאל אקדמי, שיעור הניגשו ועברו

שיעור הניגשו וקיבלו מעל 450, **פסיכומטרי**,
נשים ערביות שנתון 1998

שיעור הניגשו וקיבלו מעל 100, **יעל**, נשים
ערביות שנתון 1998

מסגרות מעבר ככלי משמעותי להשגת יעדי 2035

מסגרות מעבר ככלי להגדלת שיעור ואיכות ההשתלבות של צעירי החברה הערבית

מסגרות מעבר הן גם כלי להשפעה על מדדים חברתיים המתואמים עם צמיחה כלכלית בת קיימא:
הגברת לכידות חברתית ואזרחות פעילה

מבנה מוצע למסגרת מעבר להשגת החזון

למסגרות מעבר יש תפקיד משמעותי בהשגת יעדי 2035 של השכלה ומעש

אקדמיה: צמצום מחצית הפער בשיעור המתחילים מבין כל רמת הישגים

בקרב בגרות רגילה/לא זכאים:
עלייה:

מ-7% ל-14% ערבים, מ-14% ל-22% ערביות

בקרב בעלי בגרות אקדמית:
עלייה:

מ-64% ל-68% ערבים, מ-67% ל-71% ערביות

מה"ט: עלייה בשיעור המתחילים מה"ט בהינתן ההישגים בגיל 18

הכשרות מקצועיות: עלייה בשיעור המתחילים הכשרות בתשואה של 6%

מעש (גילי 18-24)

סגירת מלוא הפער אל מול חברה היהודית הלא-חרדית

ערביות: מ-60% ל-85%

ערבים: מ-73% ל-82%

